

Filosof a jeho poslání i úkoly

Úkol filosofa není ani snadný, ani jednosměrný. Ve své nejvlastnější práci musí ovšem filosof být především sám sebou, a k tomu potřebuje jakési ústraní, možnost distance, díky které není ve svém myšlenkovém zkoumání ničím a nikým rušen. Je to vlastně něco podobného, co známe třeba z vědeckého života, kde je občas nezbytné se se svými výzkumy uchýlit do laboratoře. Také filosof potřebuje takovou laboratoř, a je nepochybně zapotřebí mu tuto „výsadu“ dopřát. Na druhé straně je tu ovšem stejně základní povinnost filosofa, aby dovedl oslovit lidi kolem sebe, svou společnost, svou dobu. To je ovšem na jedné straně jeho vnitřní potřeba, která se velmi podobá potřebě básníka nebo spisovatele, který se rovněž obrací k lidem, ke společnosti, k době. Nejde však jen o tuto jeho vlastní „potřebu“, jde navíc – a někdy možná proti tomu – o úkol, povinnost, poslání, které umělec možná tolik necítí (i když by snad měl). Básník ani spisovatel se nemusí bránit úspěchu, nemusí se pokoušet čelit tomu, když se pro lidi stává „bardem“, který vyzpívá nebo jinak vyjádří to, co oni sami pociťují, a když to vysloví lépe a mocněji, než to jsou schopni vyslovit oni sami. Filosof totiž není povolán k tomu, aby se stal mluvčím lidí – do této role se může legitimně dostat jen ve zvláštních, mimořádných chvílích a dobách, ale nikdy to nemůže a nesmí být jeho úloha hlavní, důležitější než jiné a mající vposledu přednost. Filosof, který vyslovuje to, co už cítí a co si myslí ti druzí, a který to jen mocnější a průkazněji vysloví, vlastně vyhovuje těm lidem. To může být – a nejčastěji také bývá – velká jeho chyba, velké provinění. Filosof nemá nikdy vposledu a především říkat lidem to, co si oni myslí, ani to, co si přejí sami slyšet. Filosof sice má dobře vědět, co si lidé kolem něho myslí a co by od něho možná chtěli slyšet, ale musí právě to, co si lidé myslí a co chtějí slyšet, podrobit kritické reflexi. A pokud je v pokušení lidem kolem sebe, společnosti nebo své době (a to už vůbec nemluvím o předních a vládnoucích kruzích) jaksi „vyhovovat“, dostává se na scesti a začíná vážně bloudit. Jedinou obranou proti tomu je právě i to, že svou kritickou reflexi nasměruje sám na sebe a na své vlastní myšlení i na svůj eventuelní sklon lidem vyhovět a sklidit jejich vděčnost.

(Písek, 080617-4.)